

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

וארא

ה'תשפ"ב

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא פר' וארא

וענוותנותו של משה למדנו כאן, שלמרות הבטחתו לשלם שכרו, אמר לפניו ואיך יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם (ו,יב), ולא שם פניו לקיבול השכר.

ועוד יש לומר, שדבר אתו קשות ובמשפט על שרצה משה לדחוק את הקיץ, ולהצילם מיד, בטרם עת. והקב"ה עונה לו שהגאולה היא תהליך מתמשך שזו היא רק ההתחלה, ותסתיים רק בעוד כשנה עם תום עשרת המכות ויציאתם ממצרים למחרת הפסח. ולכן דבר אתו משפט, שאין להקדים את המאוחר, כי לא נשלמו הרד"ו שנה עד תום עשרת המכות לשנה הבאה.

ועל דרך הרמז, נרמזו אֵלֶינוּ מִלְּפָא, באמרו וְאָרָא. כיצד:

וְאָרָא בגימטרי' מאתים ושמונה, ועם הכולל וְאָרָא הוא מאתים ותשע, ועדיין חסרה שנה לקץ הגלות עד תום מאתים ועשר שנים.

לומר לך שיש להמתין עוד שנה, להשלים הגלות עד מאתים ועשר שנה, כמנין רד"ו שאמר יעקב לבניו.

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'. וְאָרָא וגו' (ו,ב-ג)

פירש רש"י לפשוטו של מקרא, שדבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר לְמַה הִרְעַתָּה וגו' וְהַצַּל לֹא-הִצַּלְתָּ וגו'. וידויק מְאֹמְרוּ וַיְדַבֵּר שהוא לשון דבור קשה, וכן אֱלֹהִים ירמוז על דין ומשפט. כך מובא בשפתי חכמים. ויש ליתן טעם אם כן, מדוע סיים במדת הרחמים לומר אֲנִי ה'.

ויש לומר, לעומקו של מקרא, שכוונתו לומר בזה רחום בדין.

כמדתו בבריאת העולם ששיתף את מדת הרחמים עם מדת הדין כדי שיוכל העולם להתקיים.

ועוד פירש רש"י שבאומרו אֲנִי ה' הודיע הקב"ה כי נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפניו.

ואשר על כן כך יהיה ערך הדברים: אע"פ שאדבר אתך קשות במשפט, אשלם שכרך הטוב ברחמים, כשתמלא שליחותי.

לעומקו של מקרא פר' וארא

הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא, הוא יום בא משיח צדקנו בב"א. ויבוא המשיח עם שבעת הרועים ובהם משה ואליהו, וה' בראשם. ועל זה אמר משה בגאולת מצרים שמות (ד, יג) **שְׁלַח גֹּאֵל בְּיַד-תְּשַׁלַּח. ורצה כביכול שיבוא אליהו עתה עם גואל אחרון לגאול את ישראל.**

וכמובא במדרש קהלת רבה:
רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק, כְּגֹאֵל רֵאשׁוֹן כֶּף גֹּאֵל אַחֲרוֹן, מֵה גֹאֵל רֵאשׁוֹן נֶאֱמַר (שמות ד, כ): וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אֲשֶׁתוֹ וְאֶת בְּנָיו וַיִּרְכָּב עַל הַחֲמֹר, כֶּף גֹּאֵל אַחֲרוֹן, שְׁנַאֲמַר (זכריה ט, ט): עֲנִי וְרִכַּב עַל {ה} חֲמֹר. מֵה גֹאֵל הֶרֶאשׁוֹן הוֹרִיד אֶת הַמָּן, שְׁנַאֲמַר (שמות טז, ד): הֲנִי מִמְּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, אִף גֹּאֵל אַחֲרוֹן יוֹרִיד אֶת הַמָּן, שְׁנַאֲמַר (תהלים עב, טז): יְהִי כֶּסֶת בַּר בְּאֶרֶץ. מֵה גֹאֵל רֵאשׁוֹן הֶעֱלָה אֶת הַבָּאָר, אִף גֹּאֵל אַחֲרוֹן יַעֲלֶה אֶת הַמַּיִם, שְׁנַאֲמַר (יואל ד, יח): וּמַעֲיֵן מִבַּיִת ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת בְּחַל הַשְּׂטִיִּים.

ובשנה זו האחרונה, אראנו נפלאות, אלו המכות.

שכן בגימטריה קטנה וְאָרָא הוא **עשר**, לרמז שיש להמתין עד תום עשרת המכות. ולכן דבר אתו הקב"ה משפט על שרצה להקדים את הקץ בלא עת.

והוא כעין מה שטען משה בפרשת שמות (ד, יג) **שְׁלַח גֹּאֵל בְּיַד-תְּשַׁלַּח.** ותרגם יונתן בן עוזיאל, שלח נא ביד פנחס [הוא אליהו], דחמי למשתלחא בסוף יומיא, שראוי להשתלח בסוף הימים. וַיִּחַר אִף ה' בְּמֹשֶׁה שִׁכְבִּיכּוֹל מִבְּקַשׁ מֹשֶׁה לְמַהֵר קֶץ הַיָּמִין. שהרי משה נשלח להתחיל את הגאולה ואליהו יְשַׁלַּח לַחֲתוּם את הגאולה ואין להקדים את המאוחר.

ואע"פ שאמרו במדרש גואל אחרון כגואל ראשון, לא החזיק משה את עצמו שהוא יהיה הגואל האחרון. אלא לענין שנסים ונפלאות שקרו למשה הגואל הראשון כן יהיו הנסים של הגואל האחרון. וגואל אחרון הוא משיח בן דוד, ונקרא על שם אליהו כי יבוא אליהו לבשר על בוא הגואל, ככתוב הנה אנכי שולח לכם את אליה

לעומקו של מקרא פר' וארא

ועניין האספקלריא המאירה ואשר איננה מאירה, פירשה [כאן] הרמב"ן באומרו: מפני היות נבואת האבות במראות הלילה אמר בהם וארא, [והיא הנקראת אספקלריא שאינה מאירה], ובעבור היות נבואתו של משה פנים אל פנים אמר [לא נודעתי להם, כאשר] נודעתי לך: [והיא הנקראת אספקלריא מאירה].

ולעניין שם "אל שדי" שנאמר אצל האבות מסביר הרמב"ן: נראיתי לאבות בכח ידי אשר אני שוֹדֵד בו המזלות [והיינו שם שדי]

ולעניין שם השם שנאמר אצל משה מסביר הרמב"ן: אבל בשמי של יו"ד ה"א אשר בו נהיה כל הווה לא נודעתי לאבות לברוא להם חדשות בשנוי התולדות, [ורוצה לומר כי בשם ה' שנאמר למשה אין צריך לשדוד המערכות באל שדי אלא הכל מתהווה מחדש] על פי השם הגדול בו הוא עושה להפליא, ובו ידעו הכל כי הוא עושה הכל.

ולעומקו של מקרא בביאור מדרש הזוה"ק הנ"ל יש לומר:

הַרְאִיָּה לאבות היא בדברים הנגלים [כגון אל שדי, שהם שמות רחמים המתפשטים בארץ] ואשר על כן אינה

דרשת אִסְפַּקְלָרְיָא דְנִהְרָא

וְאָרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם (וג').

יש ליתן את הדעת מדוע חילק הכתוב רְאִיָּה לאבות, יְדִיעָה למשה. וכן יש ליתן את הדעת מהו החילוק בין "אל שדי" שנאמר לאבות ובין "שמי ה'" שנאמר למשה.

מובא בזוה"ק [דף כ"ג עמוד ב']: וְשְׁמֵי יְיָ לֹא נִדְעָתִי לָהֶם, דָּא וְאָרָא, בְּאִסְפַּקְלָרְיָא דְלֵא נִהְרָא, דְרִאֵהוּ בְּאִתְגַּלְיָא, בִּיהַ פְּתִיב רְאִיָּה.

בְּאִסְפַּקְלָרְיָא דְנִהְרָא דְרִאֵהוּ בְּסִתְיָמוּ, פְּתִיב בִּיהַ יְדִיעָה, דְּכְתִיב לֹא נִדְעָתִי [להם, וְלָךְ אֲנִי נִדְעָה בְּאִסְפַּקְלָרְיָא דְנִהְרָא].

תרגום: וְשְׁמֵי יְיָ לֹא נִדְעָתִי לָהֶם [לאבות] היינו וְאָרָא, בְּאִסְפַּקְלָרְיָא שְׁמֵי אֱלֹהֵי שְׁדֵי [שם אל שדי] בנגלה, בו כתובה רְאִיָּה.

[וְלָךְ אֲנִי נִדְעָה] בְּאִסְפַּקְלָרְיָא מֵאִירָה, שְׁמֵי בְּסִתְיָמוּ, בְּהַ כְּתוּבָה יְדִיעָה, שְׁכְּתוּב לֹא נִדְעָתִי [להם, וְלָךְ אֲנִי נִדְעָה בְּאִסְפַּקְלָרְיָא מֵאִירָה].

לעומקו של מקרא פר' וארא

פנים באספקלריה המאירה בידיעה
מוחלטת וברורה.

ועוד יש לומר בעניין ההבדל בין
אל שדי שנאמר לאבות ובין שמי ה'.
שנאמר למשה:

אמנם אל שדי הוא שם רחמים
המושפעים בארץ, וכן ברך יעקב את
בניו בירידתם למצרים: ואל שדי יתן
לכם רחמים, אולם לפירוש הרמב"ן
יש בו גם מדת הדין רפה. וכך לשונו:
כשידבר אברהם עם השם יזכיר השם
המיוחד עם אלף דלת, או אלף דלת
לבדו, [וכן יזכיר אצל האבות אל שדי
כנ"ל]. והנה הענין, שהאבות היה גלוי
השכינה להם והדבור עמהם במדת
הדין רפה ונהג עמהם בה, ועם משה
יתנהג וינדע במדת הרחמים שהוא
בשמו הגדול. ולכן לא יזכיר משה
מעתי שם אל שדי, כי התורה בשמו
הגדול נתנה, שנאמר (להלן כ ב) אנכי
יהו' אלהיך, [והיינו באספקלריא
דנהרא דאיהו בסתימו] והוא שנאמר
(דברים ד לו) מן השמים השמיעך את
קולו וגו'.

ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם
לכך ששם אל שדי בהיותו רחמים
המושפעים בארץ, יהיה בו גם מדת

צריכה אספקלריה המאירה אלא די לה
באספקלריה שאינה מאירה.

הידיעה למשה רבנו היא בדברים
הסתומים [כגון שמי ה' וכגון אהיה
אשר אהיה שהם מקור הרחמים
משמי שמים עליונים] ואספקלריה
שאינה מאירה אינה מספקת להם. ולכן
צריכה הידיעה להיות בחזיון של
אספקלריה המאירה ברור ובהיר כיום
צהיר.

זה שאמר הכתוב: [לאבות] לא
נודעתי להם אלא נראיתי להם
בדברים הנגלים ולכן די היה להם
באספקלריה שאינה מאירה.

ולך [משה] אני נודע גם בדברים
הסתומים, שאין במ די באספקלריה
שאינה מאירה, ולכן אני נודע לך
באספקלריה מאירה, שתהיה הגאולה
בענין ברור ומאיר כיום צהיר.

וכל כך למה הוצרך השינוי הזה אצל
משה רבנו כדי להוציאם ממצרים,
כי היו משוקעים במ"ט שערי טומאה
שאפילו שידוד מערכות בשם אל
שדי אינו מספיק לך, אלא רק יש
לפעול בשם ה' המהווה את הכל
מחדש. והוא הניתן למשה פנים אל

לעומקו של מקרא פר' וארא

המציאות מחדש. ויהיה **אַל שְׂדֵי** פועל אצל האבות **עַד יֵצִיאת מצרים**, ויהיה שמו **הגדול פועל על ידי משה מיציאת מצרים ואילך**.

ועל דרך הצח, בזה יבואר מה שאומרים בקידוש ליל שבת שיום השבת הוא **זָכָר לִיְצִיאת מצרים**. כי ביציאת מצרים הבריאה התהוותה מחדש כעין בריאת העולם.

וזאת למודעי: שגם **בידיעת ה'** כפי שהתגלתה למשה פנים אל פנים, גם בה יש **הדרגות**, ויש אשר **אין רשות לידע יותר מהאספקלריה המאירה**, ובהדרגה זאת נבחנת **האמונה בדרכי ההשגחה**, וכפי שהתבאר בהקדמה לפרשת שמות. כי גם למשה רבנו לא ניתן לידע עומק ההשגחה של צדיק ורע לו או רשע וטוב לו, כאומרו ית' וחנותי את אשר אחון **אף על פי שאינו הגון**, עד עת קץ הימין כשיתקיים הפסוק: [ישעיהו יא, ט'] **כִּי מְלֹאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת יְהוָה כְּמִים לַיָּם מְכַסִּים כְּשֶׁגַם הַנְּכֹסֶה יִהְיֶה גְלוּי לְעֵין כָּל**.

ועוד יש לשאול מדוע אמר **לֹא נִדְעָתִי להם**, ולא אמר **לא הודעתני**.

הדין הרפה. וזאת כדי שהארץ [אשר בה כוחות הטבע שהם על פי **מדת הדין**] תהיה **מוכנה לקבל משם אַל שְׂדֵי שפּע הרחמים** ולא תהא דוחה אותם או שוללתם מכל וכל. ובכך שבשם **שְׂדֵי** מלבד הרחמים יש גם קצת מדת הדין הרפה, בכך יהיה בכח שם **שְׂדֵי לשודד** מקצת ממדת הדין הטבועה במערכות הטבע שבארץ, ובתמורה **להשפיע עליהם רחמים**. אבל בהיות כנ"ל בני ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה, **לא די בכח השם שְׂדֵי** אלא צריך **להוות את הכל מחדש** על ידי עשר המכות שניתנו בשמו הגדול, ולהוציא את בני ישראל על ידי שם הרחמים אהיה אשר אהיה, או אהיה לבדו, וזה שנאמר **אני ולא מלאך, אני ה'**. ועל כך נאמר באיוב [לו, כג'] **שְׂדֵי לֹא מְצַאנֶהוּ שְׂגִיָּא כַח**. וכפירוש רש"י שם: **שְׂדֵי** לא מצאנוהו שגיא כח. לעורר משפטיו על הבריות בגדול כחו **כי אם ברחמים וגו'**. ופירושו, שאף על פי ששם **שְׂדֵי** כשמו כן הוא **שְׂדֵי** בכוחו לפעול בארץ רחמיו של מקום, יש **ואינו מספיק לכך**, כגון ביציאה ממצרים, כי בכל אופן הוא מעורב קצת עם מדת הדין וכלשון הרמב"ן שיש בו **"מדת דין רפה"**, ולכן יש להפעיל את שם השם הגדול כלשון הרמב"ן להוות את

לעומקו של מקרא פר' וארא

הופעת חסד ה' בטבע במדת הַרְאָיָה בדרך של גילוי. והוא, השם הק' אָנִי, הוא תחת מדת אלקים השולט בטבע ובמידה זו משגיח הק בעולמו על ברואיו. וכפי שאמר יוסף לאחיו [והתבאר בלעומקו של מקרא בפרשת ויחי], [הַ)תַּחַת אֱלֹהִים - אָנִי. והוא במדת הראיה בדרך של גלוי, כשם אֵל שְׂדֵי שנראה לאבות, רק ללא מדת הדין הרפה אלא כולו חסד, ועמו שם ה' הוֹיָה, הוא גבוה מעל גבוה. והוא במדת הידיעה, בדרך של סתימא. והצירוף אָנִי ה' הוא צירוף של גילוי הסתום, וידיעת הַרְאָיָה. ובזה מתמזגות המידות גם של האבות הקדושים וגם של משה רבנו. שמדתו של משה אינה מבטלת ח"ו את מידת האבות אלא היא המשך ישיר להן, וכעין עלייה בדרגה.

ואשר על כן פתח הכתוב במדת הדין, ואמר בתחילה וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶל-מִשְׁחָה, וסיים במדת הרחמים ככתוב וַיֵּאמֶר אֵלָיו אָנִי ה'. לומר לך: אף על פי שעתה היא מדת כבוד אלהים הסתר דבר, עתיד אני להתגלות במדת אני ה'. והמדה של "אני" היא כעין מדת שְׂדֵי, רק בלי מדת הדין הרפה, אלא כולה חסד, כנ"ל.

ויש לומר שאם היה אומר הודעתי, היה נשמע ח"ו כאילו הוא ומידותו נחלקים הם. לכן אמר לֹא נִוְדַעְתִּי, כאומרו אני ומידותי חד הם.

לזה דרשו חז"ל במסכת ברכות (ו). אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנא' שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

וכן מובא בשער הכוונות דרושי פסח דרוש א' וכל ענין הגלות הזה של מצרים היה לצרף ולתקן בחי' ניצוצות הקדושות ההם בסוד וְאֶתְכֶם לָקַח יְהוָה וַיֵּצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבְּרָזָל מִמִּצְרַיִם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם בְּחֵלָה פִּיּוֹם הַגָּזָה [דברים ז, כ']. ונדמה מצרים אל הכור אשר בתוכו ניתך הזהב ונפרד מן הסיגים ונתקן. עכ"ל. והיינו שנעשו ישראל חטיבה אחת ע"י כור הברזל, כשם שמידותיו של הקב"ה נעשו חטיבה אחת של רחמים.

ועל דרך הסוד, אָנִי ה', אלו הן שתי מידות של גלוי וסתום. אני הוא שם קדוש מע"ב שמות וכפי שאנו אומרים בהושענות אני והו הושיעה נא, והוא

לעומקו של מקרא פר' וארא

עד תפילתו של משה בפרשת ואתחנן.
ולא פירש כן אצל אברהם.

ויש לשאול, אם כן, מה החילוק בין
אברהם ומשה רבנו ששניהם פנו
להקב"ה באותו שם **אֲדֹנָי יְהוֹה**
ואצל משה פירש רש"י **רחום בדין**
ואצל אברהם לא פירש כן.

ולעומקו של **מקרא** יש לומר כי
אצל אברהם **נראו** שני השמות האלו
אֲדֹנָי יְהוֹה כשתי **מידות של חסד**.
שם **אדנות** לא מצד הדין, אלא נתכוון
בשמו שהוא **אדון העולם**. ומה שאמר
הוי"ה **בניקוד של אלקים**, גם לא
נתכוון לדין אלא **למדת ההשגחה**
בארץ הנקראת בשם אלקים. וכשהיה
מוציא שם אלקים מפיו היה מצויר
ומלביש אותה באותיות של הוי"ה,
רחמים וחסד. לומר שכל השגחתו ית'
בזה העולם היא השגחה של חסד
ורחמים. לכן אמר **אֲדֹנָי יְהוֹה**, שהוא
אדון העולם המשגיח על עולמו ועל
בריותיו במדת הרחמים. ולכן רש"י לא
פירש אצל אברהם לומר **רחום בדין**.
כי אין אצל אברהם דין כלל. אלא הכל
רחמים וחסד. ואשר על כן במהפכת
סדום ועמורה כאשר שואל הוא
השופט כל הארץ לא יעשה משפט,

ואכן, במדת הרחמים התחנן משה
לקב"ה בסוף ארבעים שנה במדבר,
באומרו (דברים ג', כג-כד'-כה)
וְאֶתְחַנֵּן אֵל ה' בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר
אֲדֹנָי יְהוֹה אִמָּה הַחַלּוֹת לְהַרְאוֹת
אֶת עַבְדְּךָ וְגו' אֶעֱבְרָה נָא וְגו'.

ואף על פי שניקוד שם השם הוא
ניקוד של אלקים שהיא מדת הדין,
כזה: **יְהוֹה**, אף על פי כן לא נמנע
משה מלהזכירה כי אדרבה, פירושה
הוא: **רחום בדין**. שהרחמים
מתפשטים אפילו בדין.

וכדפירש רש"י שם: **ה' אלהים.**
רחום בדין.

ויש לשאול, והלא כבר אצל אברהם
מצינו שפנה להקב"ה באלו המלים:
וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּמָה אֲדַע פִּי
אֵיךְ שָׁנָה. [בראשית טו, ח']. ואם כן
לכאורה אין הפרש בין **רֵאִית** האבות
לִינִיעַת משה. ומה הוא שאמר הכתוב
וארא אל אברהם וכו' ושמי ה' לא
נודעתי להם.

ויש לומר כי יש חילוק ביניהם. שכן
גם רש"י חיכה עם פירושו **רחום בדין**,

לעומקו של מקרא פר' וארא

מאירה, וכן הבחנה נוספת בין
הראייה והידיעה והנגלה והסתום.

שהגם שבאברהם נכתב אֲדֹנָי יְהוֹה
כנ"ל, הרי נראה לאברהם
באספקלריה שאינה מאירה, שאין
בה ההבחנה של תרכובת רחמים
בדין. ולכן גם מדת אלקים נחשבה
אצלו או כמדת החסד שבה הוא משגיח
בעולמו, או שהיתה מובחנת אצלו
מידת הדין לחוד ומידת החסד לחוד.

וכפי שפירש ה"אוהב ישראל"
מאפטא, בעניין העקידה כשפנה יצחק
ואמר לאברהם: אבי, ויאמר הנני בני.
מה שאל הבן ומה ענה אותו האב.
שיצחק שואל: אבי אתה מידת החסד
כיצד תקיים עקידת בנך על המזבח
להעלותו לעולה. ענה לו אברהם: הנני
- בני. עכשיו אני בדרגת הגבורה של
בני. ולא ששתי המידות מורכבות זו
בזו. אלא זו לחוד וזו לחוד.

אך משה רבנו שראה הכל באספקלריה
המאירה, היתה אצלו הבחנת הידיעה
בין מדת הרחמים ובין מדת הדין, עד
כדי שאפשר היה למזג בין השניים.
רחום בדין, וכעין חסד שבגבורה.
לכן אצל משה רבנו פירש רש"י:
רחום בדין. שפנה להקב"ה למדת
הרחמים שתתפשט אפילו בתוך הדין

כוונתו בזה: השופט כל הארץ במדת
הרחמים, לא יעשה משפט של חסד
ורחמים?! וזה שאומר הקב"ה למשה
בפרשתנו: וְאָרָא אל אברהם במדת
הרחמים אֶל שְׂדֵי, ושמי יְהוֹה שהוא
רחום בדין לא נודעתי להם.

אבל אתה, משה, לך אני נודע במידת
הרחמים שמתפשטים אפילו בדין, כי
עלי לעשות דין במצרים ורחמים
לישראל.

ולכן אצל משה רבנו נודעו המידות
האלו כאחת, רחום בדין.

שכך טען משה להקב"ה בסוף ימיו:
ה' אלהים, [אֲדֹנָי יְהוֹה] רחום
בדין, אִתָּהּ הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת-
עַבְדְּךָ. מאי אִתָּהּ הַחֲלוּת, כבר
בתחילת דְּרָפִי, הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת-
עַבְדְּךָ מדה זו של רחום בדין. באמריך
לעבדך וְאָרָא לאבות, ולא נודעתי
להם, אבל לעבדך גם נִרְאִיתָ וגם
נִוְדַעְתָּ. שכל מידותיך חד הם, ונתונים
זה בזה. שאתה רחום בדין.

ועל דרך זו, תינתן עוד הבחנה בין
אספקלריה המאירה לזו שאינה

לעומקו של מקרא פר' וארא

דרשת וגם

וְגַם הִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּם לְתֵת לָהֶם
אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מְגַרִּיָּהֶם אֲשֶׁר-
גָּרוּ בָּהּ. (ו,ד').

וְגַם | אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-נְאֻקַּת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מְעַבְדִּים אִתְּם
וְאֲזַכֵּר אֶת-בְּרִיתִי (ו,ה').

יש ליתן טעם מדוע אמר שתי
פעמים וְגַם וְגַם. וגם הקימותי וגם אני
שמעתי.

ועל דרך הצח יאמר, וג"ם
בגימטריה מ"ט כנגד מ"ט
שערי תומאה שהצילם מהם.

ונצרכו שני הפסוקים ושתי המלים
וג"ם לומר שיש ליתן את שני
הפסוקים זה בזה וזה בזה.

וכן יהיה שיעור הכתוב:

וְגַם הִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּם, עם
האבות, שהיו במ"ט שערי קדושה
וטהרה, ובזכותם וגם אֲנִי שָׁמַעְתִּי את
בניהם, אֶת-נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מתוך
מ"ט שערי תומאה, אֲשֶׁר מִצְרִים
מְעַבְדִּים אִתְּם.

וְאֲזַכֵּר אֶת-בְּרִיתִי עם האבות, להוציא
את בניהם ממ"ט שערי תומאה,

ויתן מבוקשו להכנס אל הארץ הטובה.
עד שר' שמלאי קרא לזה שבח
ששיבח משה להקב"ה [ברכות לב.].

שכן אמר ר' שמלאי: לעולם יסדר
אדם [בתחילה] שבחו של הקב"ה,
ואחר כך יתפלל מנלן ממשה דכתיב
ואתחנן אל ה' בעת ההיא.

וכך היה סדר תחינתו: פתח בשבח
שמותיו אֲדַגְּי בְּה'וֹיָה - והמשיך
בשבח מעשיו ותאריו, - אֲתָה הַחֲלוֹתָ
לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת-יְדְךָ
הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי-אֵל בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ
אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְבוּרָתְךָ:
עד כאן השבח, וכתוב בתריה בקשת
תפילתו: אֶעֱבְרָה-נָא וְאָרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ
הַטּוֹבָה וגו'.

היוצא מהנ"ל, שְׁשָׁם הוֹיָה המנוקד
בניקוד של א-להים כזה: יְהוֹיָה, הוא
מהשבחים ששבח משה להקב"ה לפני
התפילה. ומובנו של שבח זה לפי רש"י
שהוא רחום - אפילו בדין. לכן
פירש רש"י רחום בדין.

נתמזגו המידות זו בזו, רחמים בדין
ודין ברחמים. והיא הידיעה של
אספקלריא המאירה שנתכוון לה
מדרש הזוה"ק.

לעומקו של מקרא פר' וארא

ועל דרך הצח יש להאיר בזה כי לכן יש טעם מפסיק בין וגם ובין אני, כזה: וגם | אָנִי שְׁמַעְתִּי. שהיה הפסק בין וגם שהם מ"ט שערי טומאה ובין השער האחד הנוסף החסר להם להשלים לנ' שערי טומאה. ועל ידי הפסק זה התקיים בהם שְׁמַעְתִּי.

ועל דרך הסוד, אָנִי הוא השם הק' מע"ב שמות, והוא תחת מדת אלקים השולט בטבע, כנ"ל, וכאמור בספרים הק' הטב"ע הוא [גימטרי'ה של] אלהי"ם. היינו 86. והמדה אנ"י היא זרוע נטויה של המדה אלהי"ם, והוא אומרו וגם אנ"י שמעתי.

ועוד פירוש, על פי פשוטו שהמלה וגם תבוא לרבות. שלא רק מדת האנ"י שהיא עם כל אחד ואחד ממש, בבחינת "עמו אנכי בצרה", ולא רק מדת אלהי"ם בטבע, אלא גם במדת הוי"ה שהוא גבוה מעל גבוה, שְׁמַעְתִּי. והוא הסולם בו עלתה שועתכם. ממדת האנ"י למדת האלהי"ם וממנה למידת הוי"ה ב"ה.

ועל דרך הצח, מדת אלהי"ם שהיא בגימטרי'ה 86, כשהיא כוללת בתוכה את מדת אנ"י שהיא בגימטרי'ה 61,

ולהכניסם למ"ט שערי קדושה וטהרה, כאבותיהם, לַתַּת לָהֶם אֶת-אֲרִיז כַּנְעַן אֶת אֲרִיז מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר-גָּרוּ בָּהּ אבותיהם.

וגם | אָנִי שְׁמַעְתִּי. יש ליתן טעם מדוע יאמר אני שמעתי, שלכאורה תיבת אני מיותרת. וכשם שאמר וגם הַקְּמַתִּי ולא אמר אני, כך יכול היה לומר וגם שְׁמַעְתִּי ומדוע יאמר אני שמעתי.

ויש לומר כפי הנזכר לעיל, שהמלה וגם תוֹרָה על מ"ט שערי טומאה, לכן אמר וגם אָנִי. שהאות א' במלה אָנִי תוֹרָה על אחד, והאות נ' של המלה אני תוֹרָה על שער החמישים, לומר לך שעוד שער אחד של טומאה, כבר היו נכנסים בשער החמישים של טומאה ואי אפשר היה להוציאם משם. והאות י' במלה אני תוֹרָה על יחידו של עולם, שלכאורה לא היה שומע נאקתם מתוך נ' שערי טומאה. לכן אמר וגם | אָנִי שְׁמַעְתִּי, משום שהיו שקועים בתוך וגם שערי טומאה היינו מ"ט, ולא הגיעו לשער הנו"ן, לכן שמעתי נאקתם.

לעומקו של מקרא פר' וארא

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָזְכָּר אֶת-בְּרִיתִי עִם
הָאֲבוֹת.

כשהאני היה בטל לעומת אלהים
הנותר מהן היא מידת 25 שעם הכולל
היא מדת הוי"ה שהיא בגימטריה 26.

לִכְן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה
וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת
מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵעֲבֹדֹתָם
וְנָאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּיַרְוֵעַ נְטוּיָה
וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי
לְעָם וְהָיִיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעוּם
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם
מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם. וְהִבֵּאתִי
אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-
לְדִי לְתַת אִמָּה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלְיַעֲקֹב וְנִתְּתִי אֵתָה לְכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי
יְהוָה.

לומר לך על דרך הרמז, שלא היו
צריכים לזעוק בעת ש'ועם אליו, אלא
די במה שהשמיעו קול אנחה
חרישית, אשר פילחה את הרקיעים
מהאנ"י הנמצא עמם בסתר המדרגה,
דרך שעבוד הגוף שהיה בדרך
הטב"ע, עד הוי"ה ב"ה גבוה מעל
גבוה שגאלם מעל לדרך הטבע.
שבהיותם בטלים לאלקים התגלתה
בהם מידת הוי"ה ב"ה. שבזה התחבר
האני של כל אחד מישראל עם מדת
ההוי"ה, וזה שאמר וגם. להורות על
חבור של הקב"ה עם האני של כל אחד
ואחד בזעקו אליו. לכן נאמר וגם אני
שמעתי.

על פי הזוה"ק:

וְהוֹצֵאתִי וְהוֹצֵאתִי וְהוֹצֵאתִי וְלִקְחֹתִי
מוֹבָא בְּזוּה"ק שֶׁלֹּאֲרָה אַרְבַּע
לְשׁוֹנוֹת הַגְּאוּלָּה אֵינָן לְפִי הַסֵּדֵר
הַנִּכּוֹן. שֶׁהָרִי רַק לְבִסוּף נִתְקַיֵּים
וְהוֹצֵאתִי. וְזֶה לְשׁוֹנָם (בְּזוּהָר
הַמִּתּוֹרָגִים):

ועוד על דרך הצח, שהאות ג' תלמד
על ג' אבות, והאות מ' תלמד על משה
והאות ו' היא החיבור בין ההבטחה ל-
ג' האבות ובין שליחותו של משה. לכן
נאמר וגם פעמים. אחד להורות על
האבות והשני להורות על שעבוד בני"י
במצרים. וה-ו' מחברת ביניהם. וגם
אני שמעתי ואזכר את בריתי עם
האבות. וגם תקמתי את-בריתי עם
האבות, וגם | אֲנִי שְׁמַעְתִּי אֶת-נְאֻקַּת

לעומקו של מקרא פר' וארא

ואם תאמר, הרי יצאו וינצלו ולא תהיה להם גאלה - תלמוד לומר וּגְאֲלֹתִי אֶתְכֶם בְּרוּעַ וְטוֹיָהּ. ולכן צריך לשון וגאלתי.

ואם תאמר לא יקבלם [הקב"ה] - הרי כתוב ולקחתי.

ולכן צריך לשון ולקחתי.

עד כאן ארבע לשונות של גאולה.

ממשיך המדרש:

ואם תאמר, כְּשִׁיקְבְּלֵם לֹא יְבִיאֵם לְאֶרֶץ - הרי כתוב וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם וְגו'.

והוא לכאורה לשון חמישי של גאולה, שהוא תכלית הגאולה.

ולעומקו של מקרא ירמזון אלין מְלִיא לִיצִיאַת הוֹלֵד מִבֶּטֶן אִמּוֹ.

שאע"פ שנסים גדולים קורים עמו בבטן האם, **עצם היציאה היא החביבה**, ורק משנולד מספרים הכל בניסי ה' אשר ליווהו ביציאתו מן המיצר.

ואם תאמר **נולד**, אך לא **ינצל**, כתיב והצלתי, ואם תאמר **ינצל** ולא **יגאל**, ת"ל **וגאלתי**. ואם תאמר **יגאל** אך לא אקחהו אלי, ת"ל ולקחתי. ואם תאמר

ר' יהודה אמר, פסוק זה הוא הפוך, שכתוב **והוצאתי** אתכם מתחת סבלת מצרים בראשונה, ואחר כך **והצלתי** אתכם מעבודתם, ואחר כך **וגאלתי** אתכם.

היה לו לומר **מתחלה וגאלתי** אתכם, ואחר כך **והוצאתי** אתכם!

אלא עקר של הכל בראשונה, שרצה הקדוש ברוך הוא לבשר להם במבחר של הכל בראשונה. [והמובחר הוא היציאה ממצרים].

עונה לו ר' יוסי: **והרי המבחר שבכל ולקחתי אתכם לי לעם** והייתי לכם לאלהים, ואמר אותו לבסוף?

אמר לו, [ר' יהודה] באותו זמן אין המבחר אלא **היציאה**, שחשבו שלא יצאו מעבודתם לעולמים, משום שהיו רואים שם שפל האסירים שהיו ביניהם, קושרים אותם בקשרי כשוף, ולא יכולים לצאת מביניהם לעולמים. ולכן התפשרו במה שחביב עליהם מכל. [והיינו היציאה].

ושואל ר' יוסי: אם כן מה צורך יש בלשון והצלתי ובלשון וגאלתי, עונה לו ר' יהודה:

ואם תאמר, אף על גב שיצאו, הרי אולי ילכו [חילותם] אחריהם להזיק להם - כתוב והצלתי אתכם מעבודתם. ולכן צריך לשון והצלתי.

לעומקו של מקרא פר' וארא

מִטְהוּ (ט, כג), ולעתים יכתבם יחדיו כגון הכא: קַח מִטְהָ וּנְטָה-בְּדָד^ו

ויש לפתור על פי אוה"ח הק' בעניין קח אֶת הַמִּטָּה בסלע המריבה, (במדבר כ, ח). שהמטה היה "הרמנא דמלכא". כלומר רשות מעם המלך לפעול שינויים בטבע. והוא הדין כאן, והרשות הזאת הנקראת מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּדָדוּ ממזגת את היד והמטה יחדיו, עד אשר היד והמטה היינו הך הם.

וכן מובא במדרש (תנחומא ומדרש רבה פרשה ח') מְלֶךְ בְּשָׂר וְדָם אֵין מְשַׁתְּמֵשִׁין בְּשָׂרְבִיטוֹ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַר שָׂרְבִיטוֹ לְמֹשֶׁה, שְׁנַאֲמַר (שמות ד, כ): וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּדָדוֹ.

וכן מובא באוה"ח הק' והטעם לסימן כי יש בידו מטה עוז תפארה וכן חוק לשררה הממונים על דבר מלכות, וגו' מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּדָדוֹ הרי שתכף לבש כלי זיין שנתן לו ה' וגו'.

וכוונת המדרש בזה לשידוד מערכות הטבע, שכן אמרו הטב"ע בגימטריה הוא אלהים.

אקתהו, אך לא אטעהו על אדמתו ונחלתו - ת"ל והבאתי.

ואלו הן ארבע לשונות של גאולה ולשון חמישית של תכליתה: והבאתי. והם כנגד חמישה חלקי הנשמה: נפש רוח נשמה חיה יחידה.

וְהַקְפִּיב הַכְּתוּב:
יְצִיֵּא לנפש,
הַצֵּלָה לרוח,
גְּאוּלָּה לנשמה,
לְקִיחָה לחיה,
וְהַבָּאָה לִיחִידָה,
הַבָּאָה ומגיעה עד כסא הכבוד.

ורמז בזה, שכאשר יוציא האדם כל תעצומות נפשו אל הפועל יזכה להיות בגן עדן העליון בנחלת הארץ העליונה, והיא תכלית כל האדם.

קַח מִטְהָ וּנְטָה-בְּדָד^ו (ז, יט')

יש ליתן טעם, מדוע לעתים יכתוב ידד, ולעתים מטד, כגון: וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-בְּדָדוֹ (י, כב), וכגון: וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-

לעומקו של מקרא פר' וארא

חרטומי מצרים. ונס זה טבוע כבר במעשה בראשית שם נאמר "ויבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתְּנִינִם הַגְּדֹלִים". חסר יוד. (בראשית א, כא).

ואשר על כן, לִימְדָנוּ הכתוב יסוד גדול. שכל נס הנעשה בְּשִׁדּוּד מערכות הטבע, טבוע הוא כבר מימות מעשה בראשית. ואף אם גם יתחדש לכאורה נס, וגם אם יהיה נס בתוך נס, הרי הוא טבוע בנס קודם לו, ומגיע עד מעשה בראשית.

וכן הוא בעשרה נסים שנבראו בערב שבת בראשית בין השמשות, על מנת שִׁיעֲשׂוּ לאחר זמן. ועל פי זה יבואר הפסוק בתהלים [קיד, א-ג] בְּצִאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וגו' הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס, הַיַּרְדֵּן יִסֵּב לְאַחֹר. והרי לכאורה אינו מובן. בשלמא הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס ביציאת מצרים. אבל הַיַּרְדֵּן הרי לא נסב לאחור אלא רק כארבעים שנה אחרי קריעת ים סוף. ומהו שהדגיש הפסוק בְּצִאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וגו' הַיַּרְדֵּן יִסֵּב לְאַחֹר.

אלא יש לומר על פי הדברים הנ"ל, שבצאת ישראל ממצרים בעת קריעת

ועל דרך הצח יאמר:

באומרו: מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ, הריהו כאומרו: האלקים מִטָּה [מלשון להטות] את הטבע כולו תחת ידו של משה. וכעין שאמרו [ראש השנה יז]. רב חסד - מִטָּה כלפי חסד. וידו של משה רבנו המחזקת במטה האלקים, הופכת להיות ידא אריכתא של הקב"ה.

ועל דרך הרמז והסוד, מטה הוא כנגד ספירת החסד. כפי שדרשו, רב חסד - מִטָּה כלפי חסד. וידו היא כנגד ספירת הגבורה. ככתוב לכל היד החזקה. וכאשר נאמר קַח מִטֶּה וּנְטָה-קֶדֶף, הרי מתמזגות שתי המידות גבורה וחסד, שהם זין ורחמים להיות מדה אחת כוללת שהיא רחמים בדין. ויהיה מאמר ה' נְטָה-קֶדֶף כאומרו: כי גבר עלינו חסדו. שנתן לו תגבורת החסדים על הגבורות.

וַיִּשְׁלִיכוּ אֵישׁ מִטָּהוּ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטָּה-אֶהְרֹן אֶת-מִטָּתוֹ. (ז, יב)

וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם חסר יוד. רמז על מטהו של אהרן שיבלע את כל התנינים של

לעומקו של מקרא פר' וארא

התורה שיוכלו לשידד מערכות הטבע כרצונם, וכמעשה רבי פנחס בן יאיר. ואם כן גם קריעת הירדן הטבועה בקריעת ים סוף, חוזרת היא למעשה בראשית.

וכן בענינינו, בליעת המטה של אהרון את התנינים של חרשי מצרים, מוטבע ועומד מששת ימי בראשית, בהם נבראו התנינים, כנ"ל.

ועוד יובן על פי הדברים האלה מדוע יעשה הקב"ה נס למכשפים שיהפכו מטותם לתנינים. או אם תרצה מדוע יתן כח למכשפותם לעשות כן. והתשובה לכך על פי הנ"ל שכל זה היה נס אחד כדי שיבלע מטה אהרון את המטות שהפכו לתנינים.

ולזה תרמוז היו"ד החסרה, בתנינים. **יו"ד מלשון יד.** לומר שהכל יד השם, גם אם היא נעלמה מעיני כל חי בכלל, ומעיני חרטומי פרעה בפרט.

ים סוף כבר היה טבוע בנס הזה להוליד את הנס של קריעת הירדן.

ולעומקו של מקרא ידויק מן הפסוק עצמו. שכן בנס הים נאמר בלשון עבר, **הַיָּם רָאָה וַיָּנֶס, וגם המלה וַיָּנֶס** כתובה בו'ו המהפכת, וכאילו כתוב **רָאָה וַיָּנֶס.** ואילו בהמשך הפסוק לגבי הירדן, נאמר בלשון עתיד **הַיַּרְדֵּן יִסָּב לְאַחֲזֹר.** לא עכשיו בצאת ישראל ממצרים, אלא מכח יציאה זו הירדן **יִסָּב** לעתיד לבא, בכניסה לארץ. ואם כן יש כאן מעין שרשרת של נסים. נס הים טבוע במעשה בראשית, ונס הירדן טבוע בנס הים. יוצא איפוא שנס הירדן גם הוא מקושר בשרשרת הנסים למעשה בראשית.

ומנין שנס ים סוף עצמו טבוע בו הנס עוד ממעשה בראשית, כדאמרו חז"ל [שמות רבה פ' כ"א] על הפסוק [יד, כז'] **וַיָּשֶׁב הַיָּם לְפָנֹת בְּקֶרֶךְ לְאֵיתָנוּ, אל תקרי לְאֵיתָנוּ אלא לְתָנָו. לתנאו הראשון.** שתנאי התנה הקב"ה עם הים שיקרע בפני משה רבנו.

ומאיר כאן אוה"ח הק' שלא רק עם משה רבנו היה התנאי, אלא תנאי זה מימי בראשית קיים לגבי כל עמלי

לעומקו של מקרא פר' וארא

וכן **פרעה**, בגאווה פרסמו הכתוב כי תאוותיו ישלטו על לבו, ולבו על מוחו. שנאמר **כְּבֹד לֵב פְּרֹעֶה**. ופרע"ה בגימטריה קטנה היא מ'.

להשלים: **כָּלֵם**.

יוצא, איפוא, שפרסמו הכתוב כך: **כל"ם**. ר"ת **כבד לב מוח**. ואשר על כן **מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעַם**. **מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעַם** נגד כל סבירות ההגיון, שכן מוחו בל עמו, ונתון לשליטת לבו ולבו נתון לשליטת כבדו, שנאמר **כְּבֹד לֵב פְּרֹעֶה**.

וַיֵּט מִלְּשׁוֹן אֶת-מִטְהוֹ עַל-הַשָּׁמַיִם
וְגו' וַיִּמְטֵר ה' בָּרֶד עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: (ט, כג')

עַל-הַשָּׁמַיִם. פירש"י, מדרש אגדה, הגביהו הקב"ה למשה **למעלה מן השמיים**. ופירש שפתי חכמים שנתן לו **ממשלה על השמיים**. ואע"פ שהם דברי אגדה, הרי פירושו הוא **לפשוטו של מקרא**, שנאמר **עַל-הַשָּׁמַיִם**.

ויש לשאול, שהרי לא איש ויכזב הם השמים, שיצטרך להיות מעליהם כדי

כְּבֹד לֵב פְּרֹעֶה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעַם
(ז, יד')

כְּבֹד לֵב פְּרֹעֶה. על דרך המוסר, כאן רמז הכתוב כל תוקף גאווה של פרעה ומידותיו הרעות. שכן **בעל המידות הטובות**, לבו ישלוט על תאוותיו. והתאוות מקורן **בכבד**. ולכן נקרא האדם השלם **מל"ך**. ר"ת **מח לב כבד**. שמחשבותיו שבמותו ישלטו על לבו, ולבו על תאוותיו.

אבל בעל הגאווה, לעומתו, מידותיו הרעות הן בסדר הפוך. **כבד לב מח**. ר"ת **כל"ם**. תאוותיו ישלטו על לבו, ולבו על מחשבותיו. ולכן הלא **יָכֵלֵם** ייבוש בעולם הזה, ויהיה **פְּלֵה** ובטל לעולם הבא.

והלא הם הם דברי בלעם הרשע, שמרוב גאותו כינוהו חז"ל [פרקי אבות ה, יט'] **עֵין רָעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה, וְנַפְשׁ רַחֲבָה**, ברצותו לקלל את ישראל ברגע שהקב"ה כועס, ומה היה אומר אז **פְּלֵם**. [תוספות ברכות ח.]. ואע"פ שלא עלה בידו, הרי הקב"ה משלם לגויים גם על מחשבתם הרעה, ונתקיים בו **"ומקללך אאר"**, ובמקום לכלותם, נתכלם וכלה הוא מן העולם.

לעומקו של מקרא פר' וארא

ומה שמצינו אצל אברהם בפרשת וירא **וישא עיניו ויִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים**, שם באו המלאכים לרשותו תחת העץ והתרחקו. או כלך לדרך זו: לדבר מצוה שאני.

כמו כן בענינינו, משה רבנו הולך בדרכי אבות בהכנעה וענוה ושפלות לבב. וכשם שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר, אמר משה רבנו **מי אנכי, ונחנו מה**. ובמציאות זו לא שייך להטות מטהו אל השמים מלמטה למעלה, אלא כדרך שהיה נוהג משה להשפיל מבטו מלמעלה למטה.

וכדי לא לשנות את ההנהגה של משה רבנו, **הגביהו הקב"ה מעל השמים** כדי להטות במטהו על השמים, **מלמעלה למטה**.

ועוד יש לומר שלא היה משה רבנו מעזז להטות מטהו כלפי שמיא, שאין זה דרך ארץ כלפי השוכן בשמי שמים עליונים, ולכן קִשְׁף ממנו הקב"ה את סירובו, והגביהו מעל השמים.

וזו **סוד** המאמר (סוכה ה עמ' א') שמשו מעולם לא עלה למעלה

לרדות בהם. ויכול ליתן לו ממשלה בעליונים גם מבלי להגביהו מעליהם.

וייש לומר כפי שפורש בלעומקו של מקרא גבי אברהם אבינו בפרשת לך לך. ושם נאמר: **ויִּצָא אֹתוֹ הַחֹצֵה וַיֹּאמֶר הֶבֶט-נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסַפֵּר הַכּוֹכָבִים אִם-תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זְרָעֲךָ: (טו,ה')**

פירש רש"י **הֶבֶט-נָא הַשָּׁמַיְמָה הוציאו** מחללו של עולם **והגביהו למעלה מן הכוכבים**, וזהו לשון **הבטה, מלמעלה למטה**.

והוינן בה, מדוע הצריכו להגביהו מעל הכוכבים, והרי יכול לומר לו שא עיניך וראה, ויסתכל מלמטה למעלה.

וייש לומר, דכל המציאות של אברהם אבינו היתה **התבטלות** כלפי הבורא ית'. והיא מציאות של **ואנכי עפר ואפר** ובמציאות זו לא שייך לשאת את עיניו למעלה, אלא כדרך שהיה אברהם אבינו נוהג **להשפיל מבטו**, ולהביט **מלמעלה למטה**.

וכדי לא לשנות את ההנהגה של אברהם אבינו, **הגביהו הקב"ה מעל הכוכבים** כדי שיראה אם יוכל לספור אותם, **מלמעלה למטה**.

לעומקו של מקרא פר' וארא

ממנה ההשתלשלות **וממנה** תוצאות
חיים.

ואשר על כן נר חנוכה אשר הוא מן
הנצה ולמעלה לא יבטל עולמית. והוא
משל **לנר ה' נשמת אדם**, שהיא
מהנצה ולמעלה ולא תבטל עולמית.

וכן הברד הוא ממדת הנצה, ולכן
נשאר תלוי ועומד באויר שנאמר
וַיִּחְדָּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבְּרָד וּמָטָר לֹא נָתַד
אָרְצָה, ואמרו במדרש רבה יב, ז תְּלַאֲן
בְּרַפְיוֹן, וְאִמְתִּי יִרְדוּ, חלקם בימי
הַהוֹשֶׁעַ עַל הָאֱמוּרָיִים, שְׁנַאָמֵר (יהושע
י, יא): וַיְהִי בְּנֶסֶם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְה'
הַשְּׁלִיף עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת מִן
הַשָּׁמַיִם, וְהַשָּׂאָר עֲתִידִין לִירֵד בְּיַמֵּי
גוֹג וּמְגוּג. ולכן הברד הוא בנצה עד
יום גוג ומגוג.

ובזה **ינתן טעם** גם לפירושו של
השפתי חכמים בפירוש רש"י הנ"ל,
שנתן לו בזה ממשלה בעליונים. **שזה**
הסוד בשליטת האדם בעליונים:
ככל **שישפיל עצמו**, כן **תינתן לו**
שליטה בעליונים. ולעומת פרעה
שגבהות לבו היתה משפילתו עד
מצולות ים, לולא רצה הקב"ה
להעמידו בעבור יראה כי אין כה' בכל
הארץ.

מעשרה. בפשט הדברים לא עלה
למעלה מעשרה טפחים. **ולעומקו של**
מקרא רצה לומר **שלא עלה למעלה**
מעשר ספירות. אלא כל עליותיו היו
בתוך העשר ספירות, שלמעלה מהן
לא יראני האדם וחי. והיכן הם עליותיו
בתוך העשר **בין שלש לעשר**. בין
נצה המדה הרביעית ובין כתר המדה
העשירית. והשלש מתחתיו כביכול הן
הוד-יסוד-מלכות.

וזה סוד אומרו (שמות ז, א') רָאָה
נְתִיבָה אֱלֹהִים לְפָרְעֹה וְאַהֲרֹן אֲחִיהֶ
יְהִיָּה נְבִיאָה. ולעומקו של מקרא יש
לומר שמשום כבודו של אהרון אמר
נְתִיבָה אֱלֹהִים לְפָרְעֹה ולא לאהרון
שינהג בו שררה. רק אמר בדרך של
כבוד **וְאַהֲרֹן אֲחִיהֶ יְהִיָּה נְבִיאָה.**

וזה סוד הדלקת נר חנוכה מעל ג'
ומתחת לי'. הפשט מעל ג' טפחים
ומתחת לעשרה טפחים. **ולעומקו של**
מקרא יתן את הנר מעל ג' ספירות,
במדת הנצה ובתוך העשר ספירות.

ומה שאמרו שכינה לא ירדה למטה
מעשרה הכוונה **האצילות והקוצו של**
יו"ד העליונה שהיא מעל מדת הכתר
מעולם לא ירדה למטה מעשרה כי

לעומקו של מקרא פר' וארא

עשר המכות על פי עשר הספירות הק'

ובהקדים יש לומר כי שתי שיטות
עיקריות יש בזה, כנגד איזה
ספירות לחשב המכות.

שיטה א' מלמעלה למטה, כלומר מן
הכתר ועד המלכות, וכמבואר לקמן,
שהמכות יורדות ומשתלשלות
כהספירות הק' ממכת דם שבכתר,
ועד מכת בכורות שבמלכות. **היא**
שיטת הבית יוסף כמובא במגיד
מישרים. ובזו הפרשה ננקוט הסבר
המכות לשיטה א' שהיא מלמעלה
למטה מן הכתר ועד המלכות:

שיטה ב' מלמטה למעלה, כלומר
מן המלכות ועד הכתר, כשיטת
הזוה"ק והאריז"ל, שהמכות מתגברות
ועולות ממכת דם שבמלכות ועד מכת
בכורות שבכתר.

ועוד יש שיטות כקווי החסד וקווי
הגבורה. וכן שיטת הערבוביה,
כרצוא ושוב של המלאכים, ועוד.

ואשר על כן, באומרו **וְאֵת-אֶתְחִי**
אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בָּם, ירמוז לעשר
הספירות הק' שהם אותותיו של
הקב"ה בהשתלשלות ההוי"ה. ועל כן

רַק בְּאָרְץ גִּישׁוֹן אֲשֶׁר-נָשַׁם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְרֵד (ט, כו') ומה
תלמוד לומר אשר שם בני ישראל וכי
איננו יודעים אשר שם בני ישראל.

אלא יש לפתור על דרך סרסוהו
ודרשהו. צ"ל שבארץ גשן היה ברד,
רק לא היה במקום אשר שם בני
ישראל.

שהרי מצינו שהיו ישראל **מעורבים**
בין בתי המצרים, שכן העיד הכתוב
אשה משכנתה, וכו' וכן העיד הכתוב
שהקב"ה פסח על בתי בני ישראל
וכו'.

וכן בענין של וישלח פרעה והנה לא
מת **ממקנה ישראל** עד אחד. ולא
אמר כי לא מת בגשן. וכן על זה
הדרך בכל המכות.

לומר לך, שהתקיים בזה הכתוב
שמות לג, טז, **וְנִפְלְינוּ אֲנִי וְעַמִּי מִכָּל**
הָעַם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. ולא רק
השגחה כללית של כל ארץ גשן, אלא
השגחה פרטית על כל חד וחד מבני
ישראל.

לעומקו של מקרא פר' וארא

צפרדע. כנגד ספירת **החכמה**.
 ושמה יעיד עליה: צפר-דעה. צפר
 בארמית הוא בקר. כשם שהבקר עולה
 מן החשך כן החכמה **מאין** תמצא. ולכן
 אמר משה רבנו לקרח, **בִּקְרָ וַיֵּדַע ה'!**
 (במדבר טז,ה').

ומכח ספירת החכמה עשו חנניה
 מישאל ועזריה קל **וחומר** בעצמן
מצפרדעים כשמסרו עצמן על קדושת
 השם, והפילו עצמם לכבשן האש.
 ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת
 ה', קפצו לתנורים בעודם חמים, אנו
 שמצווין על קדושת ה' על אחת כמה
 וכמה.

וזה שאמרו "זו"ל שצפרדע אחת היתה
והכו בה ונחלקה לרבבות צפרדעים.
 כי כך היא **החכמה כפטיש יפוצץ**
סלע.

ועל דרך הצח, החכמה בהיפוך
 אותיות היא **הפה מת**. הכה בקדקדך
 ותן למוחך לפרות ולרבות ולחדש
 חידושים ולראות נפלאות.
וכצפרדעים האלה אשר מקרקרות
 וצועקות כן החכמה לא תעצור עצמה
 ותפתח את אוצרותיה להשמיע קולה

נתן **עשר מכות** השייכות אליהן.
ואשר על כן קראן **אתִּי** ולא אותות
 סתם. לומר שאלו הן האותות שלו.
 האותות של הקב"ה, בהם הוא מנהיג
 את עולמו.

שיטה א' בסדר המכות לפי
 השתלשלות הספירות הק'. **שהיא**
מלמעלה למטה מן הכתר ועד
המלכות:

דב. כנגד ספירת **הכתר**. שהכתר
 הוא מקור החסד והרחמים והחיות
 שבכל העולמות. כמים שהם מקור
 החיות והחסד. וכשהרשעים אינם
 נותנים לקיים את התורה, המשולה
 למים, נהפכים עליהם מי החסד לדין
קשה הוא הדם. ועל דרך **הצח**, דם
 בגימטריה קטנה הוא כתר בגימטריה
 קטנה, היינו 8.

ובכוונות התפילה מובא בזה"ק
 ששם ה' המתגלה בכתר מנוקד בקמץ,
 כזה: ה' ה' ה' וכן שם ה' בברכת שובר
 אויבים ומכניע זדים. **וכל כך למה,**
שהרשעים מבקשים לפגוע בכתר,
 לכן נגלה עליהם הקב"ה **בספירת**
הכתר.

לעומקו של מקרא פר' וארא

ולהכות על קדקדה מתוך מימי התורה
והאורה.

פְּנִיָּם. כנגד ספירת הבינה.

וכן האות כ והאות ב מתחלפות.
שעל ידי תוספת כעין אצבע קטנה
בתחתית ה-כ' יהפך הכ' ל-ב'. ותיהפך
כינה לבינה. והיתה הכינה למצרים,
והבינה היתה לבני ישראל. ואשר על
כן אמרו אצבע אלקים היא.

והבינה היא להבין דבר מתוך דבר,
וכן מכת הכינה אי אפשר לעמוד עליה
עד אשר מבינים כי אצבע אלקים
היא.

כי היא בריה פחותה מעדשה, ואין
שולטת בה הטומאה והמכשפות. כן
הבינה היא הנקודה הפנימית העמוקה
של הדעת ולא תשלוט בה כל סְכָלוֹת
וּבְעֵרוֹת. והבינה היא הופעת הרחמים
בלבוש של דין, והיא כנגד ה' עליונה
שבשם ה', ואשר על כן תנוקד הבינה
בצירה, כניקוד הא. כזה: ה' ה' ה' ה'.

והמלה פְּנִיָּם הוא השם הכ"א במנין
ע"ב שמות הק': נמך, ובהיפוך אותיות
פְּנִיָּם. והוא כנגד המלה ציצית היא
המלה הכ"א שבפרשת ציצית. וציצית
היא מלשון וְצִיצִיּוֹ מְעִיר כְּעֵשֶׂב
הָאֲרָץ: [תהלים ע"ב ט"ז]. ופירשו

ברמה, ככתוב [משלי א. כ'] חֲקֻמוֹת
בְּחוּץ תְּרַגְּזֶה בְּרַחֲבוֹת תִּמְן קוֹלָהּ.

ובכוונות התפילה מובא בזה"ק
שספירת החכמה תנוקד בפתח. כזה:
ה' ה' ה' ה'. ועל כן מבקשים בבא לציון
גואל הוא יִפְתַּח לְבַנּוֹ בתורתו, וגו'. וכן
כתוב (דברים כח, יב): יִפְתַּח ה' לְךָ
אֶת אוֹצְרוֹ הַטּוֹב והיינו דאמר קהלת
(י"ב, ז): פִּי בְּצֵל הַחֲקֵמָה בְּצֵל הַפֶּסֶף.
והוא כפשוטו. ככל שישתדל אדם
בתורתו, ישתדל עבורו בוראו להצלחת
עניני כספו.

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר אל תקרא
פֶּסֶף אלא כֶּסֶף. לומר לך, ככל שתרבה
חכמתו בתורה, כן ירבו כיסופיו לה'.

וכצפרדע העולה ממימי היאור, כן
החכמה תעלה מתוך מימי התורה
והאורה, ותיכנס בְּכַה וּבְעֵמָּה ודרשו
בְּכַה בְּךָ וּבְמַעֲיָה. שהיו הצפרדעים
בוכות ומקררות בתוך מעיהם. כן
החכם צריכה החכמה לדבר ולקרקר
בתוך מעיו.

וכשהחכמה נטולת חיים היא צבורה
חֲמָרָם חֲמָרָם כצפרדעים המתות,
והרוחניות שבה הופכת לחומר, והיא
מבֹאֶשֶׁת ככתוב [ח"י, י'] וּתְבַאֵשׁ הָאֲרָץ.
ולכן צריך להחיותה ללא הפסק

לעומקו של מקרא פר' וארא

וכאומר: אשר הוצאתי אתכם עמי ישראל מארץ מצרים כאשר הוצאתי את הפנם מארץ מצרים. **וכשם** שאין המצרים יכולים להוציא את הכנעם מעפר ארץ מצרים, **והודו אצבע אלקים היא**, כן לא יוכלו להוציא אתכם מארץ מצרים בלתי אם אשר אוציא אתכם **אני לבדי** מארץ מצרים **כאשר הוצאתי את הכנעם**.

וזה סוד אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. ועל פי סוד זה דרשו חז"ל כמה מכות היו במצרים וכמה היו על הים, כי במצרים בפנם, היו **אצבע**, ועל הים היו יד חזקה כפול חמש. אשר על כן יסמל **הכנעם** יציאת מצרים. ועל כן היא בספירת **הבינה** כי בספירת הבינה **מתגלית המדה של אנכי**, ובה יצאנו ממצרים כדכתיב **אנכי וגו' אשר הוצאתיך וגו'**.

עָרַב. כנגד ספירת **החסד**. שהיא מדת הרחמים וארך אפים, ואין לך התגלות של מדת הרחמים וארך אפים יותר מזו של **הָעָרַב**. שלבני ישראל היו כידידים, ולמצרים כמשחיתים. **שאינו לך** אריה רעב המבקש טרף במצרים וכשיגיע לארץ גשן יהיה

שם על בני ישראל שיפרו וירבו ויתפשטו **בארץ**. **ובכנעם** נאמר אל אהרן, **והך את עפר הארץ**. ובגזירה שוה **הָאָרֶץ הָאָרֶץ**, גֵּאֲמַר, כשם **שהכנעם** במצרים יציץ מן הארץ ואי אפשר לאמוד אותו, כן ישראל יפרו וירבו ויתפשטו **בארץ** ואי אפשר יהיה לאמוד אותם. ועל כך נאמר **אֲיֵךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל** (תהלים עג, א').

ועל דרך הצח, נאמרו ג' פסוקים במכות בענין הכאה. והם שנים בכנים ואחד בברד. והם בסימן **הָךְ יָךְ אָךְ**. כיצד:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֶהְרֹן נָטֵה אֶת מִטְּהָ וְהָךְ אֶת עֶפְרַיִם הָאָרֶץ וְהָיָה לְכַנְעִי (ח, יב')
וַיֵּט אֶהְרֹן אֶת יָדוֹ בְּמִטְהָוֹ וַיַּךְ אֶת עֶפְרַיִם הָאָרֶץ (ח, יג')
כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת-יָדִי וְאָךְ אוֹתָךְ וגו' (ט, טו')

והם ה'ך', ז'ך', א'ך'. ר"ת **אי"ה. איה** מקום כבודו להעריצו. והוא השם **יא"ה**, ה-ס"ב במספר מע"ב שמות, והוא כנגד המלה **מארץ** [מצרים] היא המלה הס"ב בפרשת ציצית.

וזה סוד אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים.

לעומקו של מקרא פר' וארא

והיינו שהחסד מעורב בשמות, והשמות בחסד, כשם שְׁהָעֶרֶב והחסד מעורבים זה בזה.

דָּבָר. כנגד ספירת הגבורה.

גבורה הוא מצד הדין הקשה, אשר בשם אלקים יכונה. ודָּבָר הוא מלשון דבור קשה. ועם כל זאת שתף הקב"ה רחמים בדין, שנאמר "ואולם בעבור זאת העמדתך בעבור הראותך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ". ובה מתגלית גבורתו של הקב"ה שמשתף רחמים בדין.

שְׁנֵי לעתים שהחסד מתלבש בגבורה ולעתים הגבורה תתלבש בחסד. וכאמרו אברהם ליצחק בנו בעקידה: הנני בני. ופירש האוהב ישראל מאפטא: הנני - בני. כן אומר אברהם עמוד החסד לבנו יצחק שהוא מדת הגבורה. עתה הנני מדתו של בני. ואני מתלבש בגבורה להעלותך לעולה. ואתה עתה מדת החסד שפושט צוארך. ולכן נקרא הַדָּבָר בשם זה, כי דָּבָר הוא מלשון דְּבֹר, ודבור הוא מענה קשה ולא כאמירה רכה. ועוד אמר דבר כבד, שהוא קשה מנשוא.

לְעֶבְרִים כחבר וכידיד אם לא תהיה בו מדת ארך אפים חסד ורחמים מאת ה'.

ועוד, שספירת החסד נקראת גם גְּדוּלָה, ואין לך גְּדוּלָה גְּדוּלָה מזו שבה מוכחת בעליל השגחה פרטית של כל חיה וחיה, אשר באו בערבוביה כביכול, וביניהם עשו שלום ולא טרפו זה לזה, וזה מוכיח על סדר אלקי ביניהם, אם כי כלפי חוץ נראה הָעֶרֶב מעורבב חיות שונות זו בזו. ועוד, אמרו על ערבוביה של חטאים כגון אח ואחות חסד הוא. ולכן הערבוביה היא בספירת החסד, אשר למטיבים היא מטיבה ולמַרְעִים תַּרְעִים קוּלָה.

ועל דרך הצח יאמר כי הניקוד של שם ה' במדת החסד שהוא מנוקד בסגול, יוכיח על הָעֶרֶב. שהן ג' נקודות, ואין ניכרת כל נקודה לעצמה. כזה: י'ה'ו'ה'. כן החיות בערבוביה אין ניכרות כל אחת לעצמה אלא כקבוצה מעורבת ומעורבת. והמלה חָסֵד היא תנוקד בסגול, והגימטריה של חסד היא ע"ב שהם כנגד ע"ב שמות הקדש, כנ"ל, ומובא באוהב ישראל מאפטא שמקובלנו כי כל שמות ע"ב הם שמות של חסד לבני ישראל.

לעומקו של מקרא פר' וארא

והיה ראוי פרעה וכל מצרים למות במכה זו, ככתוב "כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ". "ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראותך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ".

ובי"ד של שרי מעלה דנהו לפרעה בספירת הגבורה לרחמים. וזו גבורתו של הקב"ה שמשתף רחמים בדין. וזה שנאמר בדָּבָר הַזֶּה יְדִי הַיְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנָהּ וְגו' (ט,ג). פְּעָמִים שֵׁם הוִי"ה. ישר והפוך, כנגד ה' ה' אל חנון ורחום. ולא שראוי הוא לרחמים אלא למען ספר שמי בכל הארץ. ומה הוא שמו שיסופר בו בכל הארץ, הוא שם רחמים בדין. והוא תוקף גבורתו. והיא הספירה של פחד יצחק, שהוא הגבורה, כנגד אברהם שהוא החסד. וליתן את של זה בזה וזה בזה, כנ"ל.

ועל דרך הצח והרמז, הזהירו לפני מכת הדָּבָר, ואמר לו משה לפרעה, (ח,כה) רַק אֶל-יִסָּף פְּרֻעַת הַתֵּל לְבִלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הַעַם. וכרומז ומזכיר לו את ימי יוסף הצדיק אשר הציל את ארץ מצרים מן הרעב ככתוב (בראשית מז, יג) וַתֵּלֶה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעָב. לכן אמר לו (

ואמר דבר כבד כנגד לב פרעה. ועוד אמר דָּבָר כְּבִד מְאֹד. שאין מי שיעמוד בו. והוא כעין גבורה שבגבורה.

ועל דרך הצח יֵאמֵר שעל כן ניקוד שם ה' בספירת הגבורה היא שְׁוֹא כזה: 'ה' 'ה' 'ה' והוא מלשון שְׁוֹא. וענותותו של הקב"ה למדנו כאן, שמקום שצריך להתגלות בכח עוזו וגבורתו, שם התגלותו בקול ענות כביכול חלושה, שכן הדָּבָר בא ללא קולות וברקים וללא מראה עינים כמבואר לקמן (פרשת בא) בפסוק הַתְּעַלְלֵתִי. שהופיע בגבורתו במדת שוא, כדי למתק את כוח הגבורה בעולם ולהחזיר העטרה לחסד שממנו יונקת הגבורה. והוא סוד רצוא ושוב של מלאכי עליון.

ועוד יש לומר בזה, שבמדת הגבורה שם ימצאו ש"י מחנות של מדת הדין. והוא מקום של השור, מן השמאל. ובכח השור שבמרכבה הוכו השוורים ושאר הבהמות פְּדָבָר. וגבורה הוא מצד הדין הקשה, בשם אלקים יכונה, מקום בי"ד של מעלה, שם מדורי הגיהנום [שערי אורה], שם סנהדרין גדולה של שבעים ואחד שרי מעלה.

לעומקו של מקרא פר' וארא

שהחולם הוא כעין כתר לראש העוסקים בתורה שהיא תפארת לאדם, ותפארת לו מן האדם. **ותתפאר** על מי שמחשיב עצמו **כאפר**, בעונה.

רק אל-יִסָּף פְּרָעָה הָתַל. וכן וַתֵּלֶה מלשון הָתַל. שאם ישוב ויקיים הָתַל ישוב הרעב ויתקיים בו וַתֵּלֶה.

ועוד על דרך הסוד, כמובא בספר שערי אורה לר' יוסף ג'יקיטאלי, החולם הוא הנקודה העליונה שמעל הי"ד העליונה שבספירת האצילות, גבוה מעל גבוה, משם שפע הנבואה הן בהקיץ הן בחלום, ולכן נקרא החולם כך **שהחלום** הנבואי הוא מן החולם הנכסף שמעל קוצו של יו"ד העליון.

ואשר על כן, התפארת שהיא מדת התורה הקדושה, נקודה בחולם, להיות מקושרת עם החולם הנכסף ממנו תוצאות שפע ההתגלות הנבואית.

ברד. כנגד ספירת **נצח**.

ונצח והוד הם **עצם השמים לטוהר**. [שערי אורה]. ונצח והוד הם כנגד משה ואהרן. ולכן משה עלה השמימה מעל הנצח, שם עצם השמים לטוהר. וזה מה שפירש"י [לעיל טו,ה'] מעל השמים מעל שמי השמים שהם כעצם השמים לטוהר במדת **הנצח**.

שחין. כנגד ספירת **התפארת**. שתפארת היא הספירה בה ניתנה התורה הקדושה שהיא ממדת התפארת, **והשחין השורף כל גופו של אדם** הוא ממדת **האש שחורה על גבי אש לבנה** שהתורה היתה כתובה בו. **ואש השחין** באה לתבוע עלבונה של **אש התורה** שלא יכלו לעסוק בה מעבודה קשה בשדה. ואשר על כן הכה אותם בשחין שהוא מלשון **לשוח**, ולהתכופף ולהכנע בפני בורא עולם.

ועוד, שהיא כנגד יעקב. איש תם יושב אהלים אשר השתחוה לעשו שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. והוא ממדת הענוה והענוה תוליד התפארת והתפארת תתפאר על בעל הענוה. והענוה תתבע את עלבונה מבעלי הגאווה.

ועל דרך הצח, לכן תהיה מדת התפארת נקודה בחולם, והיא נקודה מעל אותיות ה' כזה: **י-ה-ו-ה**,

לעומקו של מקרא פר' וארא

דְּרִשְׁתָּ הַשְּׁעָרָה וְהַחֲטָהּ כְּמִשְׁלַל וְנִמְשָׁל

וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵתִי כִּי טָרַם תִּמְרָאוּן מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהִים: **וְהַפְשַׁתָּהּ וְהַשְּׁעָרָה**
נִכְתָּה כִּי הַשְּׁעָרָה אֲבִיב וְהַפְשַׁתָּהּ
גִּבְעוּל: וְהַחֲטָהּ וְהַפְסַמְתָּ לֹא נָפוּ כִּי
אֶפְיֻלַת הַנֶּהָה. וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעֹה וּגְוִ'
(ט, ל-לג)

ובשימת לב, יש לעיין מדוע
לכאורה באמצע הדין ודברים שבין
משה לפרעה. פנה הכתוב כביכול
לספר על הפשטה והשערה שגנפתה
ועל החטה והפסמת שלא נפו, ואחרי
כן חוזר הכתוב לומר וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם
פְּרָעֹה וּגְוִ'.

שהיה ראוי כביכול לספר העניין
של השערה והחטה אחרי צאת משה
מעם פרעה ולא לפני צאתו, והרי
נראה הדבר כאילו התורה מספרת על
החטה והשערה טרם גמר משה לדבר
או להתיצב לפני פרעה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי
השערה והחטה אכן אין הן עניין
לחוד שספרה עליו התורה, אלא

ועל דרך הצח, ניקודה של ספירת
הנצח בחיריק, כזה: יְהוָה לרמז על
הברד שנשאר תלוי ועומד בין שמים
וארץ עד אשר נפל בימי יהושע בן נון,
כמובא במדרש לעיל.

וכמובא בברכות (נד:): מאי אבני
אלגביש תנא אבנים שעמדו על גב
איש וירדו על גב איש עמדו על גב
איש זה משה דכתיב {במדבר יב-ג}
והאיש משה עניו מאד וכתיב {שמות
ט-לג} ויחדלו הקולות והברד ומטר
לא נתך ארצה ירדו על גב איש זה
יהושע דכתיב {במדבר כז-יח} קח לך
את יהושע בן נון איש אשר רוח בו
וכתיב {יהושע י-יא} ויהי בנוסם מפני
בני ישראל הם במורד בית חורון וה'
השליך עליהם אבנים גדולות.

וג' המכות ארבה חשך מכת-בכורות
שבפרשת בא הם כנגד הוד יסוד,
מלכות, ויבוארו באריכות בפרשת בא,
ונשלם בהם סדר המכות
בהשתלשלותם מלמעלה למטה, כזה:

כתר-דם

חכמה-צפרדע בינה-כנים

חסד-ערב גבורה-דבר

תפארת-שחין

נצח-ברד הוד-ארבה

יסוד-חשך

מלכות-מכת בכורות

לעומקו של מקרא פר' וארא

ורמזו גדול רמזה כאן התורה על ישראל ועל פרעה מלך מצרים בפרט ועל כל עבודת השם בכלל.

שהרך והעניו כמשה רבנו וכן כל איש ישראל, יוכלו לעמוד בכל גזירות הקשות, כמו החיטה והכסמת, והבעל גאווה כפרעה נכו, שגאותו היא היא נכותו, וכל עמו עמו, וישברו ולא תהיה להם תקומה, ויתקיים בהם נכו כפשתה וכשעורה אשר נכתה.

והפשתה והשערה רמז הם לגויים אשר בשר חמורים בשרם ומאכלם מאכל בהמה כשעורה וכפשתה, והם נכים בגאותם על כוחם ועוצם ידם, כפרעה נכו שגאותו זו היא נכותו, ולכן לא יעמדו בגזירת מלך העולם, וישברו ולא תהיה להם תקומה.

פי השערה אביב וחושב הוא את עצמו כאביב נוטריקון אב לייב שבטים, והפשתה גבעול, נוטריקון גב"עול, שגבו מתנשא על כל העולם.

המשך הדין ודברים בין משה לפרעה.

והם הם דברי משה רבנו עצמו, בעמדו לפני פרעה, וכי אלו הם חלק בלתי נפרד מהדין ודברים שהיה בין משה ופרעה

והם כמשל ונמשל:

וכביכול עומד משה רבנו ואומר לפרעה: הנני מזהירך בזה, **והפשתה והשערה נכתה**, שאתה פרעה נכו, אתה וכל הגאים אתך הנמשלים לפשתה ושעורה, העומדים בגאותם כגבעולים זקופים, תפנו בברד כגבעול, **פי השערה אביב והפשתה גבעול**. ואילו אנחנו עם בני ישראל ענוים בני ענוים, יתקיים בנו **והחטה והפשתה לא נכו** כי אנחנו המשולים לחטה, שנאמר בנו **ראשית תבואתה**, אנחנו תמיד בענוה כבית אפל, שחוחים ורכים, וכן כל משפחות ישראל, **פי אפילת הנה**. וזה נרמז באומרנו: **פשתה** שאנו מכוסים במכסה ובהנהגה של הקב"ה, כמים לים מכסים, ואין עין הרע שולטת בנו בעבור שאנו רחוקים מן החטא, ולכן נמשלנו כחטה.

לעומקו של מקרא פר' וארא

כמובא בסנהדרין צב. **לְעוֹלָם הָיוּ קָבֵל וְקָבֵל**. ומהו **קָבֵל**, פירש רש"י שם כבית **אָפֵל** שאין פותחים בו חלונות, ולכן אי אפשר לִפְתֹּחַ לראות את נגיעיו. **וּלְכֵן הִחֲטָה וְהִפְסִימָה לֹא נָכוּ פִּי אֶפְיִלַת הַנָּה**, והיינו שישראל המשולים לחיטה ולכוסמת, לא פותחים חלונות לבם ליצר הרע. והיינו **כִּי אֶפְיִלוֹת הַנָּה**.

שָׁכַן עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט, נִפְתָּה נִשְׁבְּרָה, וברש"י **נִפְתָּה** לשון **פִּרְעָה נָכוּ**. וכבר רומז לנו כאן רש"י **לְעוֹמְקוֹ** של מקרא, כי כוונת הפסוק **וְהִפְשַׁתָּה וְהִשְׁעַרְתָּ נִפְתָּה - לִשְׁבִירַת פִּרְעָה**.

וְעוֹד, מפרש רש"י, **פִּי הִשְׁעַרְתָּ אֲבִיב** כבר ביכרה ועודה בקשיה וכן הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגבעוליה. **וְכֵן פִּרְעָה נָכוּ הָפָה גַם יָפָה כִּי עוֹמֵד בְּקִשֵּׁי לְבוּ**.

אֲבִיב פירש"י עמדה בְּאִיְהָ לִשׁוֹן **בְּאִבֵּי הַנַּחַל**. והוא פסוק משיר השירים (ו,יא) **אֶל גִּבַּת אֲגוּז גִּרְדָּתִי לְרִאוֹת בְּאִבֵּי הַנַּחַל** ופירש"י שם **מָה לַחְלוּחִית מַעֲשִׂים טוֹבִים אֵרָאָה בְךָ**.

וְלְעוֹמְתוֹ - וְהִחֲטָה וְהִפְסִימָה לֹא נָכוּ פִּי אֶפְיִלַת הַנָּה. החיטה נמשלת ומרמזת לישראל, ככתוב (ירמיהו, ב,ג) **קָדַשׁ יִשְׂרָאֵל לֵה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, וְגו'**.

וְעוֹד, שנמשלו לִחְטָה שכתובה באות "ה" **שְׁמוּרָה עַל רַחֲמִים** כשם הוי"ה, ואין בהם **חֲטָא** שנכתב באות "א" **שְׁמוּרָה** על דין, כשם **א-לקים שְׁמוּרָה** על דין. שהמכות היו רחמים לישראל ודין למצרים.

וכן נמשלו ישראל לִכְסָמָה מלשון **פְּסוּי**, שמכוסים בְּמִכְסָה ובהנהגה של שמות ה' והשגחתו.

וְעוֹד, נמשלו ישראל לִכְסָמָה כפי תרגום אונקלוס שתרגם: **פְּנִתִיָא** וכפי שנקראה כנסת ישראל בשם **פְּנָה** [תהלים פ,טו]: **וְכִנְיָה אֲשֶׁר נִטְעָה בְּמִינֵהּ וּכְפִירוֹשׁ הַמַּלְבִּי"ם שֵׁם**].

ופירושו:

אבל ישראל שענויים הם, ורכים **כחיטה וככוסמת**, ונקיים מן **החטא ומכוסים** על ידי הנהגת ה', להם העמידה והתקומה ככתוב **וְאִוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת** [בחקתי, כו,יג].

פִּי אֶפְיִלַת הַנָּה כאן רמז הכתוב סוד עמידתם האיתנה וקיומם של ישראל,

לעומקו של מקרא פר' וארא

התקומה, כי ישראל ביישנים וענוים וכו'.
ומעתה יובן מדוע מובא ענין הפשתה והשעורה והחיטה והכסמת באמצע דין ודברים בין משה לפרעה, שאמר לו כל זאת בדרך של משל ונמשל באמצע דבריו בספרו על מה שהכה הברד.

ועל דרך הצה, רמז לו עוד, שמתוך מכת חשך והאפילה תבוא מכת בכורות, שבה עם בני ישראל יהיה קבל וקיים. שבזכות קבל - מתקבלות תפילותיו ומתקיים בהם: קבל רנת עמך, שגבנו טהרנו נורא.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל:

leshem895@gmail.com

ואשר על כן יש לומר לעומקו של מקרא שכוונת רש"י בזה לידע באיזה זכויות של ישראל נשבר פרעה נכו. שהוא פשענה העומד באבו ובחוזק לבו, שאין בו אפילו לחלוחית של מעשים טובים לעומת ישראל שהם כאבי הנחל שיש בהם לפחות לחלוחית של מעשים טובים, שזועקים מתוך כאבם: נח"ל! שהוא ראשי תיבות נפשנו תקמה לה'.

[תהלים לג, כ']

וכן מובא במדרש רבה, (שה"ש פרשה ו') לראות כאבי הנחל, אלו ישאל. לראות הפרקה הגפן, אלו קמתי קנסיית וקמתי מדרךשות. הנצו הרמנים, אלו התינוקות שישושיבין ועוסקין בתורה.

עד כאן דברי משה לפרעה בדרך של משל ונמשל.

וכל כך למה, שמשה חלק כבוד למלכות ולא רצה לומר לפרעה את הדברים הקשים הללו, שבשר חמור בשרך, ומאכל בהמה מאכלך, ולבך עולה בגאוותו כגבעול, וכגב העולה ומתנשא על כולם, ואתה סופך להשבר, ולנו הרכים והענוים לנו

